

所見行

有婦攜三兒
相將坐道旁
小者在懷中
大者持竹筐
筐中何所盛
藜藿雜枇糠
日晏不得食
衣裙何框襠
見人不仰視
淚流襟浪浪
群兒且喜笑
不知母心傷
母心傷如何
歲饑流易鄉
易鄉梢豐熟
米價不甚昂
不惜棄鄉土
苟圖救生方
一人竭傭力
不充四口糧
沿街日乞食
此計安可長
眼下委溝壑
血肉飼豺狼
母死不足恤
撫兒增斷腸
奇痛在心頭
天日皆爲黃
隱風飄然至
行人亦悽惶
昨宵西河驛
供具何張黃
鹿筋雜魚翅
滿棹陳豬羊
長官不下箸
小們只略嘗
撥棄無顧惜
鄰狗厭膏粱
不知官道上
有此窮兒娘
誰人寫此圖

Sở kiến hành

Hữu phụ huê tam nhi
Tương tương tọa đạo bàng
Tiểu giả tại hoài trung
Đại giả trì trúc khuông
Khuông trung hà sở thịnh ?
Lê hoắc tạp tì khang
Nhật án bất đắc thực
Y quần hà khuông nhượng
Kiến nhân bất ngưỡng thị
Lệ lưu khâm lang lang
Quần nhi thả hỉ tiếu
Bất tri mẫu tâm thương
Mẫu tâm thương như hà ?
Tuế cơ lưu dị hương
Dị hương sảo phong thực
Mễ giá bất thậm ngang
Bất tích khí hương thổ
Cẩu đồ cứu sinh phương
Nhất nhân kiệt dung lực
Bất sung tứ khẩu lương
Duyên nhai nhật khát thực
Thử kế an khả trường
Nhân hạ ủy câu hác
Huyết nhục tự sài lang
Mẫu tử bất túc tuất
Phủ nhi tăng đoạn trường
Kỳ thống tại tâm đầu
Thiên nhật giai vị hoàng
Âm phong phiêu nhiên chí
Hành nhân diệc thê hoàng
Tạc tiêu Tây Hà dịch
Cung cụ hà trương hoàng
Lộc cân tạp ngư xí
Mãn trắc trần trư dương
Trường quan bất hạ trợ
Tiểu môn chỉ lược thường
Bất khí vô cố tích
Lân cẩu yếm cao lương
Bất tri quan đạo thượng
Hữu thử cùng nhi nương
Thùy nhân tả thử đồ
Trì dĩ phụng quân vương

Những điều trông thấy (bài hành)

Một mẹ dắt ba con
Cùng nhau ngồi vệ đường
Đứa nhỏ nằm bụng mẹ
Đứa lớn giỏ tre mang
Trong giỏ đựng chi lắm ?
Rau lê, hoắc lẫn cám
Trưa rồi chưa được ăn
Áo quần, ôi rách thảm.
Thấy người không ngẩng đầu
Vạt áo dòng lệ mau
Lũ con mãi nô giỡn
Không biết lòng mẹ đau.
Lòng mẹ đau ra sao ?
Năm đói đến làng nào
Mùa màng thu hoạch tốt
Giá gạo không quá cao
Miễn tìm ra cách sống
Bỏ làng nước biết sao.
Một người làm hết sức
Không đủ bốn miệng ăn
Ngày ngày đi khát thực
Cách ấy mãi sao đang.
Mai bỏ xác bên ngoài
Máu thịt nuôi hùm sói
Mẹ chết đã đành rồi
Ôm con lòng đau nhói.
Đau xót tận tim gan
Mặt trời phải úa vàng
Gió lạnh bỗng ào tới
Khách qua cũng đoạn tràng.
Đêm qua trạm Tây Hà
Mở tiệc thật xa hoa
Gân hươu cùng vây cá
Đầy bàn dê, lợn, gà.
Quan lớn không đựng đĩa
Quan hầu chỉ ném qua
Vứt bỏ không luyến tiếc
Chó xóm chê thịt thà.
Không biết trên đường cái
Mẹ con khổ đường này
Ai vẽ bức tranh ấy
Dâng cho nhà vua hay.

持以奉君王

Ghi chú :

Sách tham khảo : *Nguyễn Du toàn tập*, Việt Nam, 1996, trang 565 viết 框禳 "khuông nhượng".

Theo Thiệu Chửu :

框 khuông : cái khuôn, một thứ làm bằng gỗ chạm trổ các lối để trang sức tường vách và cửa ngõ.

禳 nhượng : tế cầu mát, lễ tiễn, lễ cầu giải trừ tai họa.

Cũng theo Thiệu Chửu, 匳 勸 "khuông nhượng" = hấp tấp, sắp ngửa.

Hai chữ sau này 匳 勸 hợp nghĩa với mấy câu thơ của Nguyễn Du hơn. Xin ghi lại để tồn nghi.

Dịch sang Pháp văn (ĐTK & Josette CRAVAGEOT)

Traduction : (*avec la participation de Josette CRAVAGEOT*)

Choses vues

Au bord de la route

S'asseoient une femme et ses trois enfants ;

Le plus petit est dans le ventre de sa mère

Le plus grand porte un panier de bambou.

Qu'y a-t-il dans le panier ?

[C'est plein de légumes sauvages mélangés au son.](#)

Il est midi passé, et ils n'ont pas encore mangé.

Vêtue de haillons, la mère n'ose pas regarder les gens.

Ses larmes qui coulent à flots trempent tout le pan de son habit.

Ses enfants, continuant à jouer,

N'imaginent pas la douleur qui broie le coeur de leur mère.

Les années de disette, elle laisse ses pas la guider vers un autre village

Où la récolte est meilleure et le prix du riz moins élevé.

Ce qui ne la fait pas regretter d'avoir quitté son sol natal

Pourvu qu'elle trouve des moyens de subsistance.

Une personne s'épuise au travail

Sans parvenir à nourrir les quatre bouches.

Jour après jour, aller mendier ainsi le long des routes,

Cela ne peut pas durer.

On voit arriver le moment où ils meurent au bord d'un ruisseau.

Leurs chairs nourrissent les chacals.

La mère, si elle doit mourir, ne regrettera rien,

En consolant ses enfants, son coeur se déchire.

Comme sa souffrance est immense ;

Le soleil même s'assombrit.

Le vent froid souffle brusquement,

Le passant aussi a le coeur brisé.

Hier soir, au relais de Tay-Ha,

Le festin était somptueux,

Tendons de cerf et ailerons de poisson

En abondance sur les tables, du porc et du mouton ;

Les seigneurs ne touchent pas aux baguettes
Leurs subalternes y goûtent à peine.
De la nourriture jetée sans regret,
Les chiens dans le voisinage rechignent à en manger ;
Ils ne savent pas que sur la route
Il y a cette famille si misérable.
Qui peut peindre ce tableau afin de le montrer au roi ?